

Dragana Jeremić Molnar

· Univerzitet umetnosti u Beogradu
· admolnar@sbb.rs

Aleksandar Molnar

· Univerzitet u Beogradu
· amolnar@f.bg.ac.rs

ALTERNATIVNA SVEDOČANSTVA O SMRTI ISUSA IZ NAZARETA

U članku autori razmatraju pouzdanost talmudskih svedočanstava o suđenju Isusu Nazarećaninu pred Sanhedrionom i njegovoj egzekuciji bez uplitanja rimske vlasti. Oni upućuju na sličnost ovih svedočanstava sa Pavlovim rečima 'Hristos je nas iskupio od kletve zakonske postavši za nas kletva'. Pavle je na pameti imao propis koji treba da primenjuju jevrejske a ne rimske vlasti (Rimljani nisu proklinjali osuđenike na smrt). U tom slučaju 'sablazan' (*scandalon*) koju je predstavljao 'raspeti Hristos' (*Christon estauromenon*) postaje razumljiva: Sanhedrion je pogubio i prokleo samog mesiju.

Ključne reči: Isus, Hrist, kletva, krst, razapinjanje, Sanhedrion, Talmud, Pavle

Jevanđelja nisu jedini izvor o suđenju i pogubljenju Isusa iz Nazareta (koga su hrišćani zvali Hristom). Postoje i različita svedočanstva uvrštena u *Mišnu* (*Sanh.*, 43a i 67a). Iako su napisana kasnije u odnosu na jevanđelja, ona sadrže realnije opise onoga što se zaista moglo dogoditi istorijskom Isusu. Istorijski izvesnija su, pre svega, zbog toga što se u njima nigde ne pominje da su Rimljani bili Isusovi egzekutori, već se jasno sugerise da su za njegovu smrt bili odgovorni jevrejski sveštenici (Pick, 1910);¹ potom zbog

---

¹ O odgovornosti Jevreja nije pisano samo u *Mišni*. Tu mogućnost ostavlja i pismo Mare bar Serapiona (napisano najverovatnije krajem 1. veka) u kojem se pominje da su 'Jevreji [...] ubili svog mudrog kralja', tj. Isusa (prema Voorst 2000: str. 53). Justin Mučenik je preneo da mu je u jednom razgovoru Jevrejin Trifon bez ikakvog okolišanja i sa izvesnim ponosom kazao da smo 'mi' (tj. Jevreji) izvršili smrtnu kaznu nad Isusom (*Dial. cum Tryp.*, 108.2). Sam Justin je, naravno, verovao u izveštaje jevanđelista, ali je na najvećem broju mesta na kojima je u razgovoru s Trifon spominjao Isusovu smrt upotrebljavao neutralnu formu po kojoj se to desilo 'pod Poncijem Pilatom', izbegavajući time celu kontroverzu.

toga što navode da je Isus usmrćen na način koji je bio svojstveniji Jevrejima i, naposljetku, zbog toga što se Isusovo stradanje preciznije vremenski locira u dane pre velikog nacionalnog/verskog praznika.

Ne znači, naravno, da opis suđenja Ben Stadi (zapravo Isusu Nazarećaninu) pred Sanhedrionom iz *Mišne* (*Sanh.*, 67a) nema značajne dodirne tačke sa opisom istog događaja datim u jevanđeljima. Upravo suprotno. Sudeći prema tim različitim izvorima Isusa su ispitivala dva svedoka (u *Jevanđelju po Mateju* lažna: 26.60), koja su sedela u spoljašnjoj prostoriji (u *Jevanđelju po Mateju* u dvoru napolju: 26.69) i koja on nije mogao da vidi jer je sedeo u unutrašnjoj prostoriji (u *Jevanđelju po Mateju* u dvoru sveštenečkog poglavara: 26.58) i bio izložen zaslepljujućoj svetlosti lampe (u *Jevanđelju po Luki* ognju nasred dvora sveštenečkog poglavara: 22.55). Kada se Isus izjasnio o optužnici, odveli su ga u sudnicu (u *Jevanđelju po Marku* pred veće sveštenečkih glavara sa starešinama i farisejima: 15.1), a iz nje su ga sproveli dalje – u grad Lod gde je bio obešen uoči pashe, kako piše u *Mišni*, odnosno u palatu Poncija Pilata gde mu je ponovo suđeno, kako stoji u jevanđeljima. Oba navedena raspleta suđenja su malo verovatna: onaj iz *Talmuda* zbog toga što je Isusova sudbina zapečaćena u samom Jerusalimu, onaj iz jevanđelja zbog toga što se u Isusov slučaj nije uplitaio Pilat (baš kao ni Irod).

Drugo mesto u *Mišni* (*Sanh.*, 43a), koje sadrži još neke važne detalje o poslednjim Isusovim danima, prema mišljenju Roberta van Voorsta (2000) ‘nema nikakve veze, bilo pisane ili usmene, sa jevanđeoskom tradicijom’ (str. 119). Jedini izuzetak je iskaz kojim odlomak počinje – ‘Isus je obešen uoči pashe’ (*Sanh.*, 43a) – a za koji Voorst kaže da je ‘temporalno određene [koje] odgovara jovanovskom datiranju raspeća na krst (19.14), ali nije identično sa jovanovskim izrazom “petak uoči pashe”’ (str. 119). Jevrejski tekst, koji je Voorst nazvao izvanrednim, dalje se nastavlja:

Četrdeset dana pre toga [vešanja uoči pashe], zvaničnik je objavio [proglas]: “On treba da bude kamenovan jer se bavio čarobnjaštvom, obmanjivao Izrael i navodio ga na jeres. Svako ko ima bilo šta da kaže u njegovu odbranu, neka dođe i to javno obznani”. Pošto niko nije imao ništa da kaže u njegovu odbranu, obešen je uoči pashe. [Rabin] Ula je rekao: “Možeš li da poveruješ da je tako revnosno tražena odbrana za njega? On je bio obmanjivač, a Milostivi je rekao: Nemojte ga poštediti”. Sa Isusom je bilo drugačije jer je bio blizu carstva’ (*Sanh.*, 43a).²

² Na osnovu toga što su u odlomku, bez ikakvog uvijanja, Jevreji, a ne Rimljani, etiketirani kao Isusovi dželatili koji su izvršili kaznu na osnovu optužbi iznesenih isključivo na jevrejskom sudu, Voorst (2000) je zaključio ‘da rabini odgovorni za

Ovaj odlomak iz *Mišne* značajan je iz dva razloga. Prvo, izveštava da je Sanhedrion u Jerusalimu Isusa tretirao kao maga, što znači optužio ga je za isto ono što je prethodno radio u Galileji, što se po jevrejskom običajnom pravu tretiralo kao čarobnjaštvo i (za razliku od rimskog pozitivnog prava) što se kažnjavalo ili vešanjem ili kamenovanjem do smrti (pa tek onda vešanjem leša).³ Drugo, svedočanstvo pomera i suđenje i egzekuciju u dane pre pashe, kada su sveštenici Hrama zaista mogli da se pozabave Isusovim slučajem, a da time ne naruše sakralnost svečanosti. Jedan detalj naveden u ovom izveštaju je, ipak, malo izvestan: to je da je potencijalnim svedocima bio ostavljen rok od čak četrdeset dana da se jave i izlože odbranu Isusa. *Mišna* je, naime, propisivala da se nakon što Sanhedrion presudi mogu konsultovati prisutni i da se suđenije (barem u nekom delu) može – čak ‘četiri, pet puta’ – ponoviti ako se jave svedoci (to je mogao da učini i sam osuđeni) koji imaju da kažu nešto ‘vredno razmatranja’. Ako bi Sanhedrion, nakon celog opisanog postupka, ostao pri prvobitnoj (smrtnoj) presudi, poseban sudski zvaničnik bi presudu saopštio javnosti i još jednom pozvao svakog ‘ko zna nešto što ide osuđenom u prilog da dođe i to saopšti pre nego što bude ubijen’ (*Sanh.*, 6.1). Dakle, talmudsko svedočanstvo o procesuiranju i egzekuciji Isusa sasvim je u skladu sa procedurom propisanom u *Mišni*, ali od nje odstupa u neuobičajenoj dužini roka koji je ostavljen za potencijalna svedočenja. Ovaj apokrifan podatak trebalo je, po svojoj prilici, da Sanhedrion predstavi kao otvoren, predusretljiv i nepristrasan. Istina je, ipak, bila drugačija: Isus je pogubljen na dan početka suđenja pošto se niko nije javio da svedoči u njegovu korist (uključujući i Isusove učenike). Treba primetiti još i to da konačni zaključak iz citiranog odlomka da je Isus, uprkos obmanjivanju, bio blizu carstvu, verovatno nije imao ništa sa njegovim rodoslovom, tj. sa navodnom pripadnošću Davidovoj lozi na kojoj su kasnije insistirali hrišćani (*Mat.*, 1.1–16; upor. i Pick, 1910), nego sa jednostavnom činjenicom da je pre kamenovanja priznao svoje grehe, dobio oprost za njih i time obezbedio mesto u ‘carstvu koje će doći’ (*Sanh.*, 6.2).⁴

---

ovu *baraita* nisu bili pod pritiskom optužbi hrišćana za smrt Isusa, jer je inače ne bi ispričali’ (str. 119).

³ Na čuvenom mestu iz Tacitovih *Anala* – ‘*Auctor nominis eius Christus Tiberio imperitante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat*’ (15.44) – ne pominju se ni pravo ime Isusovo, ni razapinjanje na krst, ni krivično delo zbog kojeg je kažnjen. Tacit se o ovom slučaju svakako nije obavestio iz pouzdanih državnih dokumenata (jer bi inače znao i da se ‘Hristos’ zvao Isus i da Poncije Pilat nije bio prokurator nego prefekt Judeje), nego iz vlastitog iskustva kao član svešteničke organizacije *Quindecimviri Sacris Faciundis* (koja je bila zadužena za nadzor stranih kultova u Rimu) i kao magistrata azijske provincije (koji je, između ostalog, vršio i sudsku vlast) (Voorst, 2000).

⁴ Osuđeni je, prema *Mišni*, mogao da prizna sve grehe osim onog za koji je osuđen, ako je svedočenje protiv njega bilo lažno. Najveći broj rabina smatrao je da ta

Ako je Isusu zaista suđeno i presuđeno onako kako piše u *Mišni*, onda je hrišćanska *theologia crucis* uspela da u potpunosti revidira istorijski događaj i nametne sopstvenu verziju Isusove smrti. Iako se smatra da se počeci ove teologije nalaze u poslanicama apostola Pavla, treba imati na umu da on pod krstom (grč. *stauros*, lat. *crucis*) najverovatnije nije podrazumevao isto ono (ukrštenu horizontalnu i vertikalnu gredu) na šta su mislili kasniji hrišćani. Potporu za pretpostavku da je za Pavla krst mogao imati drugačije značenje nego za mlađe naraštaje hrišćana, pružaju svedočanstva njegova dva savremenika Rimljana. Seneka je, tako, pisao da se rimska kazna razapinjanja na krst rasprostranila po celom Mediteranu, ali da je različiti narodi izvršavaju na različite načine: ‘neki su vešali glavom nadole, neki su nabijali na kolac kroz intimne delove, neki su razapinjali njihove ruke na raspeću’ (*Dial.*, 6.20.3.1). Plinije Stariji je, u *Prirodnoj istoriji*, izvestio da su građani afričkih gradova na gradskim ulazima na krst razapinjali lavove koje bi ulovili kako bi ‘odvratili druge [lavove] od istog zločina budeći kod njih strah da će biti kažnjeni istom kaznom’ (4.8.47).⁵ Ni Seneka, ni Plinije nisu krst, taj ozloglašeni rimski instrument usmrćivanja, opisali kao dve ukrštene grede (Samuelsson, 2011).

Ne čudi, stoga, što je sam Pavle o razapinjanju na krst govorio sasvim neodređeno, ne smatrajući da je potrebno da detaljno opiše Isusov slučaj.⁶ Njemu je najviše bilo stalo do toga da istakne epohalnu originalnost Isusovog stradanja i inkompatibilnost sa bilo kojom postojećom tradicijom. To je najpregnantnije izrazio mišljenjem da je Isusovo razapinjanje na krst za Jevreje bilo ‘sablazan’ a za Grke ‘bezumlje’ (*Kor. I*, 1.23). Treba, naravno, precizirati da je svakoga, kako kaže Martin Hengel (1977) ‘bio on Jevrejin, Grk, Rimljanin ili varvarin’, sablažnjavala zapravo ‘tvrdnja da je na krst razapet mesija, sin Božji ili sam Bog’ (str. 10). Pavlova teologija krsta – koju je uobličio u poslanicama – bila je namenjena svima onima koji su bili spremni da potpuno raskrste sa ranijim teologijama (a posebno sa jevrejskim moralom i nejevrejskom filozofijom), da poveruju u istinu božanske promisli vezane *upravo* za stradanje i smrt Isusa Hrista i da prihvate novu moralnost i racionalnost koji će se temeljiti isključivo na toj veri.⁷

---

moгуćnost može biti zloupotrebljena, jer je predviđala da osuđeni dobije oprost grehova čak i kada ih ne prizna.

⁵ Nešto kasnije u istom delu (14.12.3) napisao je da se krst upotrebljavao i kao svojevrsna presa prilikom proizvodnje vina koje su Grci zvali *deuteria*, a Rimljani *lora*.

⁶ Pavlu nije bio važan ni Isusov zločin. Čak i da je čuo za priču o tome da je Pilat optužio, osudio i na krst razapeo Isusa samo zato što je ovaj za sebe tvrdio da je kralj Judejski, Pavle ne bi, prema pretpostavci Elaine Pagels (1996) osporavao takve optužbe, smatrajući ih za ‘providno lažne ili irelevantne’ (str. 8).

⁷ Pavle je *upravo* to imao u vidu kada je vređao Galate, govoreći im da su ‘nerazumni’ i prebacujući im da se ne pokoravaju ‘istini’ (*Gal.*, 3.1). Oni, jednostavno,

Iako je Pavle u svojoj teologiji krsta akcentat stavio na jedinstvenosti i neponovljivosti Isusovog kažnjavanja, on je, ipak, određenim natuknicama otkrio koga smatra odgovornim za to kažnjavanje i kako je samo kažnjavanje nje izvedeno. U *Prvoj poslanici Korinćanima* Pavle je kažnjavanje opisao rečju *estauromenon* (1.23). Ova grčka reč bi se na latinski prevela kao *crucifigere*, kojom se označava rimska praksa razapinjanja na krst, a na hebrejski kao לִּוּי , kojom se označava tradicionalna jevrejska kazna vešanja na drvo (kao npr. u: *Jest.*, 7.9). Pavlova konstatacija da je kažnjeni mesija bio za Jevreje sablazan imala bi smisla samo ako je on pod rečju *estauromenon* podrazumevao vešanje na drvo. Pavle je ‘sablazan krsta’ (*skandalon tou staurou*) spomenuo još jednom, u *Poslanici Galatima*: ‘A ja, braćo, ako još obrezanje propovijedam, zašto me gone? Tako se ukide sablazan krstova’ (5.11). U oba slučaja Pavle razmišlja na striktno judaistički način i u ovom drugom slučaju, suočen sa težnjom ka ‘razvodnjavanju’ sablazni (Hengel, 1977), on reaguje tako što ističe njenu paradoksalnost. Njegovi oponenti misle da će sablazan krsta (koja se sastoji u tvrdnji da su jevrejski sveštenici obesili mesiju na drvo) nestati (biće ukinuta) kada on prihvati važenje Zakona (u pogledu obrezivanja, kao i svega drugoga) i sankciju za njegovo kršenje (progon). Međutim, Pavle ne želi da prihvati važenje Zakona (kako ga shvataju njegovi oponenti – pre svega iz redova jevrejskog sveštenstva): on hoće da ga svede na samo jednu zapovest (‘ljubi bližnjega svojega kao sebe’, *Gal.*, 5.14) i da ukine svaku drugu podelu između ljudi (uključujući i podelu na Jevreje i ne-Jevreje) osim one koja se temelji na veri u Isusa kao *razapetog Hrista*. Krst tako za Pavla ostaje, s jedne strane, mera poniženja

---

nisu počeli da praktikuju novu moralnost i racionalnost, pa samim tim nisu mogli da shvate teološki značaj Isusovog stradanja i smrti. Ovakav teološki zaokret će se još više radikalizovati posle 70. godine, tako da je do početka 3. veka Tertulijan formulisao svoj čuveni *credo*: ‘Sin Božji je raspet; mi se ne sablažnjavamo, iako je to sablazno. I umro je sin Božji; to je potpuno pouzdano, mada je bezumno. I posle pogreba je vaskrsnuo; to je nesumnjivo, jer je nemoguće’ (*De car.*, 5). Hrišćanstvo je, dakle, vera u ‘sina Božjeg’ koji je razapet (što svi Jevreji smatraju sablažnjivim), umro (što svi pagani smatraju bezumnim) i vaskrsao (što svi ljudi smatraju nemogućim). Zbog takvog ekskluzivizma i pretencioznosti hrišćani su do kraja perioda antike bili odbojni ne samo Jevrejima nego i paganima, prevashodno rimskim. Tacit ih je u *Analima* prikazao kao zagovornike ‘najpogubnijeg praznoverja’ (*exitiabilis superstitio*) (15.44), a Makrobije je u svom dijalogu *Saturnalijska*, napisanom čak u 5. veku, kroz lik Evangelija opisao hrišćanina kao ‘nevaspitanog, neobrazovanog i geačkog’ (*imperitus, indoctus et rusticus*) čoveka, ispunjenog mržnjom prema svemu i svakom, spremnog na svaku uvredu, te samim tim i nesposobnog za bilo kakvu ozbiljnu raspravu sa bilo kim osim sa svojim istomišljenikom (posebno: 1.7.1–2).

Isusa Hrista⁸, a, s druge strane, univerzalno sredstvo uz pomoć kojeg se oko njega stvara jedno novo ‘telo’.⁹

Pavle je u poslanicama prenio (šturu) verziju Isusovog stradanja i smrti koja je u izvesnoj meri kompatibilna sa (jednako šturuom) verzijom iz *Talmuda*. U tom pogledu je posebno važno mesto iz *Poslanice Galatima* na kojem je on za Isusovo kažnjavanje priznao relevantnost starozavetne zapovesti ‘proklet svaki koji visi na drvetu’ (3.13). Gunar Samuelsson (2011) je prilikom analize ovog mesta pošao od pretpostavke da ‘Pavlu nije bilo važno da li je Isus umro na *stauros*’, na čemu su kasnije insistirali hrišćani, i da je on Galatima preneo da je Isus najpre *mogao biti* kamenovan, a potom – i to *post mortem* – razapet na drvetu, ali da je *svakako bio* proklet (str. 254).¹⁰ Ovaj autor je podsetio da se u najstarijim sačuvanim verzijama poslanice uopšte ne pojavljuju reči ‘na drvetu’, što znači da je u njima motiv Isusovog prokletstva bio još dalji od verzije razapinjanja *na krst* koju će kasnije zagovarati hrišćani. Pavlovo objašnjenje je, s obzirom da potiče iz vremena kada još hrišćanstvo nije nastalo (ono nastaje sa jevanđeljima), još uvek kompatibilno sa svedočanstvima koja se mogu pronaći u *Talmudu* i koja se temelje na starozavetnim zapovestima.¹¹ Zanimljivo je da je nešto ranije u istom tekstu Pavle osporavao pravednost *jevrejskog Zakona* (‘ako pravda kroz zakon dolazi, to Hristos uzalud umrije’), prihvatao mogućnost da i njega kao vernika u Isusa Hrista pogube po tom Zakonu (ali samo tako da bude kažnjen smrću i da i dalje može da u ‘Bogu živi’) i za sebe govorio da je ‘*Christon synestauromai*’ (*Gal.*, 2.19). Identifikacija sa Isusom Hristom imala bi smisla da je Pavle ‘sa Hristom obešen o drvo’ pošto konstantno krši Zakon (barem u značenju koje mu pridaju jevrejski sveštenici, a koje proizvodi nepravdu). U prvoj *Poslanici Solunjanima* Pavle izveštava da Jevreji

⁸ Tim poniženjem Isus se osvedočio kao ‘Hristos na slavu Boga oca’ i dao primer svim drugim ljudima za isto takvo poniženje (*Fil.*, 2.8–11).

⁹ U pitanju je ‘telo slave njegove’ koje prima sve one koji život nebeski pretpostavljaju životu zemaljskom (*Fil.*, 3.17–19), ‘jedno telo’ za sve one koji su kršteni (*Efe.*, 2.16; *Kor. I*, 1:17–18), ili, jednostavno, ‘telo crkve’ (*Kol.*, 1.18–19) koje je ujedno i ‘telo mesa njegova’ (*Kol.*, 1.22).

¹⁰ Lionski nadbiskup Amulo je u 9. veku u jednom pismu preneo upravo jevrejsku verziju Isusove smrti po kojoj je on bio obešen o drvo (prema Zindler, 2003), dakle, kažnjen na način koji sam Pavle nije dovodio u pitanje.

¹¹ *Peta knjiga Mojsijeva* je predviđala da ‘ko zgriješi tako da zasluži smrt, te bude osuđen na smrt [bude obešen] na drvo’ (21.22–23). U tzv. *Svitku Hrama*, pronađenom u pećinama na obali Mrtvog mora, ova odredba je promenjena u: ‘Ako čovek počini zločin koji se kažnjava smrću, odmetne se među narode i psuje svoj narod, decu Izraela, ti ga onda obesi o drvo tako da umre’ (64.6–8). Tim preciziranjem je vešanje izjednačeno sa usmrćivanjem, a praksa prethodnog kamenovanja je postala opsolentna.

‘ubiše i Gospoda Isusa i proroke njegove’ (2.15), čime je sugerisao da su kazne dosuđivali jerusalimski sveštenici, u skladu sa jevrejskim običajnim pravom.

Rimljani nisu poznavali kaznu vešanja (Cook, 2014). Njihovu kaznu razapinjanja na krst povezuje sa tradicionalnom jevrejskom kaznom vešanja o drvo to što su obe bile rukovođene ciljem da javno dezavuišu nameru osuđenika da se suprotstavi Zakonu (upor. slično i: Marcus, 2006). Pa ipak, postojala je važna razlika između ova dva načina smaknuća. Rimljani su ostavljali osuđenika na stratištu kako bi njegove muke sporog umiranja (koje su trajale po nekoliko dana) i oskrnavljeni leš (kojim su se hranile grabljivice) odvrćale druge da čine ono što je on učinio.¹² Jevreji su, pak, preferirali kratko izlaganje (kamenovanog pa) obešenog. O toj praksi pisano je više puta. U već spominjanim odredbama iz *Pete knjige Mojsijeve* (21.22–23) i *Svitka Hrama* (64.9–10) stoji da telo grešnika koji je osuđen na smrt i obešen na drvo ne sme da prenoći na drvetu, nego mora da bude pokopano istog dana. Josif je, slično, izveštavao svoje čitaoce da su Jevreji ‘skidali one koji su bili osuđeni i razapeti i pokopavali ih pre zalaska sunca’ (*De Bel. Jud.*, 4.5.2). Činili su to najverovatnije zbog toga što su hteli da maksimalno umanje *opasnosti* da se prokletstvo, izrečeno osuđenom prilikom izricanja presude, *prenese na celu zajednicu* i oskrnavi zemlju koju joj je Bog dao u nasleđstvo (*Moj. V*, 21.22–23; *Svitak Hrama* 64.13).¹³ Jer, kako je napisao Timothy Reardon (2015), ‘postupci zločinca ne čine od njega ili nje samo objekt individualnog prokletstva nego i moguće sredstvo onečišćenja celog naroda’ (str. 412; upor. i Betz, 1982).¹⁴ Zbog toga je zločinac najpre morao da bude neodložno istaknut vešanjem o drvo (kako bi se omogućilo živima

¹² Rimljani su kaznu razapinjanja na krst učinili još groznijom time što veoma često uopšte nisu pokopavali žrtve (Hengel, 1977).

¹³ Nadbiskup Amulo je sve ključne elemente – vrstu kazne, motiv prokletstva, postupanje sa lešom – objedinio u svom prepričavanju jevrejske verzije Isusove smrti. On je napisao da je Isus bio obešen o drvo i da ga je Bog prokleo, kao i da su oni ‘kasnije tog istog dana kada je obešen [...] naredili da bude pokopan jer bi, ako bi ostao na drvetu preko noći, upraljao njihovu zemlju [...] na zahtev i naredbu njihovog učitelja Jošue brzo [su ga] skinuli sa drveta i pokopali u grobnicu u izvesnoj bašti punoj kupusa tako da ne zarazi njihovu zemlju [...]. Na njihovom jeziku, oni ga nazivaju Usam Hamizri, što na latinskom znači *Dissipator Ægyptius* [Egipatski uništilac] [...]. A kažu i to da je, nakon što je skinut sa drveta i položen u grobnicu, po zapovesti njihovih starešina, ponovo izvučen iz grobnice i na konopcu pronet po celom gradu kako bi se svi uverili da je mrtav i da nije vaskrsao’ (cit. prema: Zindler 2003: str. 277–278).

¹⁴ ‘Kroz celu *Petu knjigu Mojsijevu* čistoća i napredak naroda kao nacije, kao i same zemlje, zavise od blagoslova ili prokletstva Božjeg (kao npr. 7.12–8.20; 11.26–28)’ (Reardon 2015: str. 412).

da se upoznaju sa njegovim prokletstvom i sprečilo onečišćenje naroda) i, potom, do mraka skinut sa njega (kako bi se onemogućilo da leš prokletog dalje postoji na licu zemlje i sprečilo onečišćenje naroda).

Da su Rimljani (Pilat ili bilo koji drugi rimski magistrat) zaista osudili Isusa na kaznu razapinjanja na krst, oni ga svakako ne bi istog dana skinuli sa krsta (bez obzira na to da li je izdahnuo ili nije) jer bi time sabotirali glavnu funkciju same kazne – generalnu prevenciju (bilo kog) zločina. Jedini koji su imali razlog da Isusa što pre spuste sa drveta bili su Jevreji, i to najverovatnije zato što su ga, kao što je izvestio Pavle, prokleli prilikom izricanja kazne. Pavle je rečima ‘Hristos je nas iskupio od kletve zakonske postavši za nas kletva’ (*Gal.*, 3.13), preokrenuo tada vladajuću logiku prokletstva: kada je skinut sa drveta na koje je obešen i na kojem je njegovo prokletstvo obznanjeno, Isus nije postao moguće sredstvo onečišćenja celog naroda nego je, obrnuto, postao ultimativno sredstvo očišćenja celog naroda u smislu njegovog *iskupljenja od greha koji su se utvrđivali na osnovu Zakona i koji su za sobom povlačili zakonsku kletvu*. A ako su se ove Pavlove reči odnosile prevashodno na jerusalimske sveštenike koji su ga obesili i koji su bili prokleti, a da nikada nisu doživeli da budu javno raskrinkani i obešeni, perspektiva iskupljenja koju su te reči nagoveštavale otvarala se za sve pripadnike Izrailja, pa, naposljetku, i za sve ljude.

BIBLIOGRAFIJA

- Betz, O. 1982. Probleme des Prozesses Jesu. In: Haase, W. (ed.) *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt. Band 25: Principat. Teilband 1: Vorkonstantinisches Christentum; Leben und Umwelt Jesu; Neues Testament [Kanonische Schriften und Apokryphen]*. Berlin & New York: Walter de Gruyter.
- Cook, J. G. 2014. *Crucifixion in the Mediterranean World*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Hengel, M. 1977. *Crucifixion. In the Ancient World and the Folly of the Message of the Cross*. Philadelphia: Fortress Press.
- Marcus, J. 2006. Crucifixion as Parodie Exaltation. *Journal of Biblical Literature*, 125 (1), 73–87.
- Pagels, E. 1996. *The Origin of Satan. How Christians demonized Jews, Pagans and Heretics*. New York: Vintage Books.
- Pick, B. 1910. The Personality of Jesus in the Talmud. *The Monist*, 20 (1), 4–32.
- Reardon, T. W. 2015. ‘Hanging on a Tree’ – Deuteronomy 21.22–23 and the Rhetoric of Jesus’ Crucifixion in Acts 5.12–42. *Journal for the Study of the New Testament*, 37 (4), 407–431.
- Samuelsson, G. 2011. *Crucifixion in Antiquity. An Inquiry into the Background and Significance of the New Testament Terminology of Crucifixion*. Tübingen: Mohr Siebeck.

Voorst, R. E. Van. 2000. *Jesus Outside the New Testament. An Introduction to the Ancient Evidence*. Michigan: William B. Eerdmans Publishing.

Zindler, F. R. 2003. *The Jesus the Jews Never Knew. Sepher Toloth Yeshu and the Quest of the historical Jesus in Jewish Sources*. Cranford: American Atheist Press.

Alternative Records on the Death of the Jesus of Nazareth

In the article the authors are examining the reliability of the Talmudic testimonies of the Sanhedrin trial of Jesus from Nazareth and his execution without any involvement of Roman authorities. They are pointing at the resemblance of these testimonies with Paul's words 'Christ redeemed us from the curse of the Law by becoming a curse for us—because it is written, *Everyone who is hung on a tree is cursed*'. What Paul meant here was prescription intended to be implemented by Jewish and not by the Roman authorities (Romans knew nothing about cursing people they sentenced to the capital punishment). In that case the 'offence' (*scandalon*) of the 'messiah hung on the tree' (*Christon estauromenon*) becomes meaningful: it was the messiah himself that was executed and cursed by Sanhedrin.

Key words: Jesus, Christ, curse, cross, crucifixion, Sanhedrin, Talmud, Paul

Beérkezés időpontja: 2017. 11. 28.

Elfogadás időpontja: 2017. 12. 15.

